

УДК 342.7:316.4

РАДЗІЄВСЬКА О.Г., старший науковий співробітник  
НДІ інформатики і права НАПрН України

## ДИТИНА У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ: РЕАЛЬНІ ТА ПОТЕНЦІЙНІ ЗАГРОЗИ

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу сучасного стану та наукових поглядів щодо загроз інформаційній безпеці дитини. Досліджено окремі аспекти уразливості дитини в інформаційній сфері.*

***Ключові слова:** інформаційна безпека дитини, загрози інформаційній безпеці, уразливість дитини в інформаційній сфері.*

***Аннотация.** Статья посвящена анализу современного состояния и научных взглядов относительно угроз информационной безопасности ребенка. Исследованы отдельные аспекты уязвимости ребенка в информационной сфере.*

***Ключевые слова:** информационная безопасность ребенка, угрозы информационной безопасности, уязвимость ребенка в информационной сфере.*

***Summary.** This article analyzes the current state and scientific views on threats to information security of children. Author considers some aspects of child's vulnerability in the information sector.*

***Keywords:** information security of children, threats to information security, vulnerability of the child in the information sphere.*

**Постановка проблеми.** Збільшення технологічних і програмних можливостей новітніх інформаційно-комунікаційних платформ, швидкості їх впровадження, суб'єктів та об'єктів інформаційної діяльності, що об'єктивно сприяє глобалізації інформаційного простору, збільшує й спектр загроз інформаційній безпеці особи в сучасному суспільстві. Безпека дитини в інформаційному просторі напряму залежить від ефективності запобігання інформаційним загрозам. Досконалий аналіз загроз, їх джерел, механізмів дії та вірогідності заподіяння шкоди дозволить створити систему превентивних заходів убезпечення дитини в інформаційному просторі, що підвищить її інформаційну безпеку, гарантовану їй статтею 17 Конституції України [1].

Питаннями інформаційної безпеки особи в контексті вивчення інформаційних загроз займалися ряд вчених, зокрема І. Арістова, О. Баранов, І. Бачило, К. Беляков, В. Брижко, В. Богуш, І. Боднар, О. Довгань, А. Качинський, А. Ковальчук, І. Корж, Б. Кормич, А. Кузьменко, А. Литвинюк, І. Манжул, А. Марущак, М. Медвідь, О. Нестеренко, О. Олійник, В. Остроухов, В. Пилипчук, В. Петрик, А. Погребняк, Н. Савінова, Є. Скулиш, О. Соснін, О. Тихомиров, В. Фурашев, О. Юдін та інші. Окремих аспектів інформаційної безпеки дитини торкалися такі вчені як Д. Брайт, О. Золотар, Г. Красноступ, О. Петрунько, С. Томпсон, О. Яременко. У той же час комплексного дослідження щодо загроз інформаційній безпеці дитини не проводилось. Питання інформаційної безпеки дитини в сучасному інформаційному суспільстві набуває дедалі більшої актуальності та потребує ґрунтовного, всебічного і комплексного опрацювання фахівцями різних галузей наук.

**Метою статті** є аналіз сучасного стану, узагальнення наукових підходів щодо викликів і загроз інформаційній безпеці та визначення факторів ризику для дитини в інформаційному просторі.

**Виклад основного матеріалу.** Конституція України у ст. 17 гарантує будь-якому громадянину забезпечення його інформаційної безпеки [1], а сама інформаційна безпека особи відповідно до Закону України “Про основи національної безпеки України” віднесена до сфери національної безпеки і є пріоритетним напрямом державної політики [2]. Відсутність інформаційних загроз відповідає стану інформаційної безпеки, а їх наявність характеризує небезпеку.

Поняття “загрози” є прототипом поняття “впливи”, тобто пасивним явищем, яке потенційно може перетворитись на активне явище (дію) – впливи [3, с. 155]. Загрози є об’єктивним “демонстратором можливості потенційних дій” [4, с. 89]. При неефективності системи забезпечення інформаційної безпеки загрози в інформаційному середовищі почнуть перетворюватись у впливи та створювати небезпеку для дитини, порушуючи стан її захищеності та стійкості основних стримуючих захисних механізмів. Таке перетворення зумовлює необхідність ретельного вивчення існуючих і потенційно можливих загроз в інформаційному просторі для ефективності їх локалізації та недопущення перетворення їх в негативні та деструктивні інформаційні впливи. Саме на основі досконалого аналізу загроз, їх джерел, механізмів дії та вірогідності заподіяння шкоди слід створювати систему моніторингу і протидії негативним факторам, що можуть становити небезпеку для дитини в інформаційному середовищі та заважати забезпеченню її інформаційної безпеки.

У загальній теорії безпеки загроза трактується як “можливість чи неминучість виникнення соціальних, природних чи техногенних явищ із прогнозованими, але неконтрольованими небажаними подіями, що можуть статись у певний момент часу... спричинити смерть людей чи завдати шкоду їхньому здоров’ю, призвести до матеріальних і фінансових збитків” [5, с. 14].

В.М. Фурашев трактує загрози інформаційній безпеці як “1) обставини, події, дії (штучні або природні) які негативно впливають на стан та рівень інформаційної безпеки або перешкоджають їх зміцненню та підвищенню; 2) наявні та потенційно можливі явища та чинники, які створюють небезпеку життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства і держави в інформаційній сфері” [6, с. 7]. Також вчений зазначає, що інформаційна загроза – це з одного боку такий внутрішній чи зовнішній інформаційний вплив, що створює небезпеку зміни напрямку, темпів прогресивного розвитку індивідуумів чи суспільних утворень, а з іншого боку – це небезпека для останніх стати жертвою негативного інформаційного впливу [7, с. 19]

Такої ж думки дотримується і О.О. Золотар, виділяючи два аспекти інформаційних загроз: технічний та гуманітарний, а самі загрози інформаційній безпеці людини трактує як “сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості” [8, с. 71].

Поняття *загроз інформаційній безпеці* в контексті розгляду убезпечення дитини в інформаційному просторі та забезпечення її інформаційної безпеки, на наш погляд, слід трактувати як сукупність умов, факторів та явищ, під дією яких можливе порушення стану інформаційної безпеки дитини, її психофізичного стану, або створення небезпеки його життєво важливим інтересам.

Як зазначається у [5, с. 11-13; 9], не існує єдиного підходу до визначення поняття “загрози”. Загрози інформаційній безпеці особи розглядаються у різних аспектах і класифікуються за різними параметрами.

За масштабністю дії інформаційні загрози поділяють на зовнішні (глобальні) і внутрішні (внутрішньодержавні) [7, с. 19], або на глобальні, регіональні та локальні [10, с. 69].

За видовою ознакою розрізняють політичні, економічні, суспільні, військові, організаційно- та науково-технічні загрози [11, с. 14-15; 12, с. 106], а серед внутрішніх факторів, які мають значний вплив на інформаційну безпеку, за своїм характером відповідно поділяють: на фактори політико-економічного, правового, безпекового і оборонного та гуманітарного характеру [13, с. 112-114].

За причинами виникнення (джерелами) виділяють еволюційні загрози, що об'єднують ті ризики, які несе з собою розвиток суспільства і інформаційно-комунікативних технологій, і штучні, викликані суспільним або політичним запитом.

За засобами реалізації загроз – загрози у сфері масмедіа і загрози у сфері Інтернет-технологій.

За ступенем сформованості інформаційні загрози можна розділити на потенційні (виклики) – “зародження небезпеки, формування передумов, можливість завдання шкоди” та реальні – ті, що завдають шкоди, “остаточно сформоване явище” [14, с. 57; 5, с. 25-26].

За спрямованістю дії загрози інформаційній безпеці особи подвляють на цілеспрямовані та випадкові.

*Цілеспрямованими загрозами інформаційній безпеці*, на наш погляд, є такі події, дії, обставини, фактори які заздалегідь заплановані і скеровані на об'єкт чи групу об'єктів впливу з використанням методів цілеспрямованого інформаційного-психологічного або технічного впливу задля дестабілізації їх психофізичних чи морально-вольових характеристик, що стане причиною різного роду девіацій.

*Випадкові загрози інформаційній безпеці* – це наслідок побічних дій подій, обставин, факторів, випадковий ефект від іншого інформаційного впливу, при якому спостерігається відсутність мети, певного алгоритму дій і конкретизації об'єкта впливу.

Загрози інформаційній безпеці за їх спрямованістю та наслідками відповідно до об'єктів впливу доцільно розділити на індивідуальні (суб'єктні) та суспільні (загальнооб'єктні). Індивідуальні інформаційні загрози становитимуть небезпеку безпосередньо для особи, а суспільні – для суспільства загалом.

Розглядаючи загрози інформаційній безпеці дитини в контексті дослідження негативних інформаційних впливів на її свідомість та підсвідомість, ми дійшли до визначення окремих понять, а саме: “індивідуальних загроз для дитини в інформаційному просторі” та “суспільних загроз для дитини в інформаційному просторі”.

*Індивідуальні ризики та загрози для дитини в інформаційному просторі*, на наш погляд, – це такі ризики і загрози, що викликані негативними інформаційними впливами, направленими на індивідуальну свідомість та підсвідомість дитини, які можуть призводити до деструктивних наслідків, негативно впливати на формування особистості, її фізичне, психічне чи моральне здоров'я, та викликати девіантну поведінку у дитини.

*Суспільні ризики та загрози для дитини в інформаційному просторі* – це такі ризики і загрози, що викликані негативними інформаційними впливами, спрямованими на суспільну свідомість, які можуть призвести до дисбалансу у суспільних відносинах, порушувати суспільні норми та викликати девіантну поведінку особистості у соціумі через дію деструктивного інформаційного впливу на її індивідуальну свідомість, що призводить до формування хибних світоглядних позицій, видозмінених моральних, етичних та загальнолюдських цінностей й порушення її комунікативних навичок.

За методом впливу можна виділити прямі загрози (становлять загрозу індивідуальній інформаційній безпеці особи) та опосередковані загрози (за наявності

посередника). Посередником у даному випадку може виступати як технічний засіб, так і інший суб’єкт суспільних відносин.

Загрози інформаційній безпеці особи, основується на виділенні О. Олійником трьох структурних елементів інформаційної безпеки [15, с. 133], можна поділити на: 1) загрози у сфері основних прав і свобод людини; 2) загрози інформаційно-психологічній безпеці особи і суспільства; 3) загрози з використанням інформаційно-технічних засобів. Такої думки дотримується і О.А. Баранов, поділяючи інформаційну безпеку на три складові: “1. Неповнота, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; 2. Негативний інформацій вплив; 3. Негативні наслідки застосування інформаційних технологій”, і виокремлює з них у четвертий пункт – несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності й доступності інформації [16, с. 30-34].

Водночас поняття “загрози” є антиподом поняття “впливи”, оскільки вони ще не є діями по нанесенню шкоди чи вчиненню злочину, а лише потенційною можливістю реалізації певного сценарію. З точки зору Б.А. Кормича, загрозою або замахом на інформаційну безпеку є лише ті дії, за які передбачена відповідальність. Коли відповідальність відсутня, то немає і загроз [17, с. 122-126]. В інформаційній сфері будь-яка інформація може мати як позитивний, так і негативний вплив на особу, а ступінь інформаційної безпеки залежить від ряду факторів, основними з яких є психофізичні особливості індивідуума та його емоційно-психологічний стан [18, с. 122; 19; 20; 21]. У загальному плані, “інформаційно-психологічний вплив на розум і поведінку будь-якої людини може здійснюватися різними шляхами, одні з яких вимагають лише специфічної підготовленості (у переконанні, навіюванні, підкупі, маніпулюванні свідомістю та сприйняттям), а інші – радіо-, телепристроїв, або спеціальної апаратури (технотронні пристрої, зомбування)” [21, с. 70-82].

Б.А. Кормич вважає за недоцільне визначати всі реальні та потенційні загрози на законодавчому рівні, а їх виявлення рекомендує покласти на відповідні компетентні органи державної влади. Проте виявлення загроз в інформаційній сфері є складнішим, ніж в інших сферах, через те, що:

- заподіяння шкоди відбувається у ментальному просторі;
- практично неможливо визначити ступінь заподіяння шкоди;
- ступінь заподіяння шкоди залежить від індивідуальних психофізичних особливостей людини та її емоційно-психологічного стану;
- настання наслідків заподіяння шкоди відтерміновано в часі;
- визначення деяких загроз можливе лише постфактум, після виявлення наслідків діяння;

не існує єдиного інструментарію виявлення загроз, лише опосередковані методи комплексного аналізу психофізичного, суспільно-політичного та інформаційно-технічного чинників.

На думку Б.А. Кормича, концепцію інформаційної безпеки потрібно будувати “виходячи з виявлення найбільш незахищених (вразливих) параметрів існування об’єктів безпеки”, а не на основі теорії загроз [17, с. 124-131]. Тому розглянемо стан захищеності дитини в інформаційному просторі з точки зору її уразливості.

Усі види небезпек, які чатують на дитину в інформаційному просторі, на наш погляд, доцільно було б розкласти на дві великі групи: індивідуальні ризики та загрози (суб’єктивні) та суспільні ризики (об’єктивні). Це корелюється з думкою О. Петрунько, яка аналізує роботи М. Назарова, П. Фролова [22; 23] в контексті вивчення та прогнозу деструктивних наслідків медіавпливу на дітей, дійшла висновку, що

розглядати загрози інформаційній безпеці необхідно “...у двох вимірах – індивідуально-особистісному (вплив на психіку і поведінку окремих індивідів) і суспільному (надіндивідному, соцієтальному, соціалізаційному)” [24, с. 202].

Перше, на що слід звернути увагу, вивчаючи індивідуальну інформаційну безпеку дитини – це великі об’єми інформації та швидкість її обігу. Якщо говорити загалом, то великі об’єми спожитої інформації викликають втому та перенапруження, що у подальшому може стати причиною порушення фізичного чи психічного здоров’я дитини. Через відсутність критичного мислення, дитина не повною мірою може відрізнити правдиву інформацію від неправдивої. А це, поряд із недостатньою обізнаністю та відсутністю досвіду, є фактором ризику, що може призводити до маніпулювання особою [18, с. 122]. В силу недостатнього фізичного розвитку дитяча свідомість не здатна сприймати, а головне аналізувати й екстрагувати головне із великого інформаційного потоку. Це послаблює аналітичні здібності та формує у дитини поверхневність сприйняття, що негативно впливатиме на навчальний процес та освітній рівень загалом [25, с. 13].

Один з засновників теорії комунікацій Г.М. Маклуен [26] розділяє джерела інформації на гарячі (зручні) – для прикладу телебачення та холодні (незручні) – книги. На його думку, зручними є ті джерела, які охоплюють якомога більше елементів сенсативного сприйняття інформації (наприклад – телебачення), а незручні – це ті, які примушують людину докладати додаткових зусиль для її отримання. Наприклад, для отримання інформації з книги необхідно зосередитись при читанні, створити образні елементи, додати недостатні частини і т. д. Такий вид отримання інформації спонукає до розумової діяльності, що автоматично тренуватиме та удосконалюватиме усі когнітивні функції дитини, зокрема: увагу, сприйняття, гносис, пам’ять, інтелект, мову та навіть праксис. Однак сучасні діти перевагу віддають більш зручному способу отримання інформації: готовій нарізці матеріалів, які пропонує телебачення, без додаткових зусиль на його опрацювання та переосмислення. У цьому може критися небезпека, адже усі когнітивні функції дитячого організму знаходяться на етапі формування і від того, наскільки часто дитина змушує свій мозок оперативно працювати, залежить її інтелектуальний рівень, змога аналізувати інформацію, здатність формувати власні механізми захисту від негативних інформаційних впливів на її свідомість і вміння протистояти маніпулюванню та інформаційній агресії. Проте частина вчених вважають, що кліпове (мозаїчне) сприйняття інформації, яке було започатковане в телебаченні, нині стає новоутворенням сучасного суспільства й дозволить наступним поколінням справлятися з інформаційним перенасиченням, швидше аналізувати інформацію, виокремлювати головне та синтезувати необхідне. Однак це лише теоретичне припущення, а необхідність розвитку й удосконалення когнітивних функцій організму дитини при становленні її особистості підтверджено досвідом психологів.

Отже, великі об’єми інформації та сучасні способи її подачі мають негативну дію на когнітивні функції організму дитини. Великі об’єми інформації не дають можливості зосереджувати увагу дитини на заданій тематиці, змінюють рівень її психічної активності, що призводить до психофізичного виснаження, втомленості та зміни емоційного стану (збудження чи заторможення). Відсутність достатнього рівня концентрації уваги разом з мозаїчністю (кліповістю) подачі інформації сучасними зручними або гарячими (за Г.М. Маклуеном) засобами передачі інформації на кшталт телебачення або мережі Інтернет, призводить до поверхневого сприйняття, що не дає можливості повною мірою оволодіти здатністю до побудови цілісних образів і уявлень. Це може призвести до фрагментарності у запам’ятовуванні та ускладнить відтворення цих образів, у тому числі й у соціально-комунікативній сфері.

Нездатність самостійно моделювати власні образи приведе до заміщення їх у свідомості дитини чужорідними, запозиченими ззовні, або нав'язаними пропагандою. Із-за швидкості обігу великої кількості інформації на сучасному етапі розвитку суспільства дитина для формування власної системи цінностей та ідеологічних поглядів вимушена використовувати ярлики і образи нав'язані ззовні через засоби комунікації. Зовнішнє інформаційне середовище не завжди пропонує істинні цінності, а переважно підмінює їх системою символів та ілюзорних норм. Найяскравішим прикладом такої підміни понять є реклама, особливо – політична, де істина підміняється красивим образом, створюється ілюзія позитиву і приховується інша його сторона. Через відсутність аналітичних фільтрів, дитина такі образи сприймає як істинні та вбудовує їх у власну систему поглядів та цінностей. В подальшому ці образи слугуватимуть їй як еталонні. Це призведе до видозміни свідомості дитини, викривлення її світосприйняття та основних цінностей. Дитина з видозміненою свідомістю, вступаючи у суспільні відносини, змінюватиме і саме суспільство.

Таким чином, можемо сказати, що інформаційне середовище, що оточує дитину має значний вплив на формування її особистості. При відсутності, або недостатній кількості інших комунікаційних зв'язків та позитивних (кореляційних) інформаційних впливів авторитетних для дитини осіб, її внутрішній світ формується з ілюзорних, створених штучно образів, які підмінюють справжні цінності та спотворюють, викривляють погляди дитини.

Низький рівень концентрації уваги та поверхневого сприйняття інформації у подальшому призведуть до зниження інтелектуального рівня дитини. Тобто її вміння опрацювати інформацію, а саме: аналізувати, зіставляти, оцінювати, узагальнювати та використовувати для вирішення завдань, буде надто низьким. В площині розгляду питання протидії негативним інформаційним впливам на дитину такі вміння будуть недостатніми для протидії цілеспрямованим маніпулятивним впливам на її свідомість та не дозволять створити достатньо дієвих механізмів протидії зовнішнім впливам, що становитимуть небезпеку. Тому беззаперечними методами протидії негативним інформаційним впливам на дітей в контексті перенасичення їх інформаційного простору є обмеження кількості інформації, яку вони споживають. Особливо актуальним це питання є на початкових етапах становлення особистості поки у дитини ще не сформовані власні механізми протидії інформаційному впливу ззовні. Необхідно знизити рівень інформаційного потоку на дитячу свідомість з врахуванням контекстних змістів повідомлень. Інформаційне середовище, що оточує дитину, повинно бути водночас цікавим, з врахуванням вікових запитів та інтересів, і безпечним. Також слід звести до мінімуму споживання інформації, що не потребує додаткового опрацювання свідомістю дитини. Основним джерелом такої інформації за поширеністю, популярністю та масовістю споживання є телебачення. Обмеження перегляду телевізійного продукту у розрізі вікового діапазону дитини та часу, проведеного біля екрану, дозволить не лише підвищити показники особистісного розвитку, але й знизить вірогідність завдання шкоди негативними інформаційними впливами на її свідомість та можливість виникнення медіаадикцій.

Ще одним фактором, що несе суттєву загрозу для формування особистості у дитини, є екранна агресія. Екранне насилля, жорстокість та порнографія теж чинять певний тиск на свідомість та підсвідомість дитини. Загалом цю групу загроз прийнято називати медіанасиллям. Хоча частина науковців і вважає за доцільне використовувати дозовану кількість екранної агресії, проте беззаперечним є й той факт, що збільшення

агресії на екрані провокує підвищення агресивної поведінки дитини в реальному житті, а відтак – збільшення агресії у суспільстві [19, с. 193-214, 237-254].

В контексті інформаційного насилля слід виокремити ще й агресивні комп’ютерні ігри, що становлять загрозу не лише психологічному, але й фізичному здоров’ю дитини та викликають залежність. Діти, які часто грають в агресивні комп’ютерні ігри, не до кінця усвідомлюють нереальність подій у грі і, перебуваючи у стресовій ситуації під дією психологічного навантаження, можуть переносити здобуті тут навички у реальне життя. Зважаючи на захоплення в іграх вбивства призами і подарунками, у дитини створюється хибне враження: що насилля – це добре. Це значно спотворює у неї уявлення про основні моральні цінності [27]

Іншим аспектом індивідуальної небезпеки дитини в інформаційному просторі є негативний вплив інформації на її підсвідомість. Підсвідоме сприйняття інформації відбувається переважно на емоційному рівні. Дитина, в силу вікових особливостей, є більш емоційно сприйнятливою, характеризується частими змінами настрою. Оскільки, сприйняття нею інформації відбувається переважно в симплексному режимі та в основному на емоційному рівні, велика кількість інформації не сприймається дитячою свідомістю, а переходить відразу у підсвідоме. Це стає можливим через низку причин, серед основних з яких:

- а) неналежна фільтрація змістів інформації;
- б) відсутність вибіркової споживання інформаційного продукту;
- в) велика частка пасивного споживання інформації.

Природні фільтраційні механізми, які покликані оберігати психіку людини від негативного впливу інформації, особа набуває в процесі пізнання та з досвідом. Чим менша дитина, тим менше у неї досвіду і тим недосконаліші ці механізми. Перші такі природні фільтри з’являються у неї лише на другому, а подекуди і на третьому етапі становлення її особистості. Це переважно період середнього та старшого шкільного віку. Коли дитина накопичила певний об’єм знань, вона починає релаксувати, намагаючись застосувати на практиці ці здобутки. У цей період вона отримує певний досвід: як позитивний, так і негативний. Лише тоді можна говорити про здобуття певних навичок та вмінь у питанні убезпечення власного інформаційного простору, тобто формування так званого “інформаційного щита”, або фільтраційних механізмів захисту від негативних інформаційних впливів. Відповідно, на початкових етапах становлення особистості спостерігається практично відсутність таких механізмів та цілковита незахищеність свідомості а особливо підсвідомості дитини від дії негативних інформаційних впливів.

Без фільтрації через відсутності чи недосконалість природного індивідуального інформаційного фільтру, виробленого в процесі пізнання, та відсутності вибіркової споживання, а також враховуючи те, що дитина, як правило, є пасивним споживачем інформації (наприклад, увімкнений у фоновому режимі телевізор, фонові реклами на інтернет-сторінці та ін.) велика частина інформації не аналізується свідомістю, а відразу переходить у підсвідоме. Наразі підсвідомість людини мало вивчена і процеси, що з нею пов’язані, знаходяться у сірій зоні сучасної науки. Тому визначити рівень інформаційного навантаження на дитину дуже складно. Емпіричні дослідження впливу інформації, що коли-небудь потрапила у підсвідомість людини, не дають чіткої відповіді на запитання, чи впливатиме така інформація в подальшому на неї і наскільки цей вплив буде дієвим. Проте такі дослідження фіксують ряд випадків, коли негативна інформація, зафіксована у підсвідомості дитини, мала суттєвий вплив на психічні стани як у коротко- так і у довгостроковій перспективі [19] Враховуючи той

факт, що ступінь інформаційної вразливості кожної дитини індивідуальний і залежить від багатьох обставин: віку, емоційного стану дитини, місця перегляду, контенту, і найголовніше – від індивідуального сприйняття побаченого свідомістю окремої дитини [19, с. 78], можемо зробити висновок, що у питаннях забезпечення інформаційної безпеки дитини слід іти від загальних методів до індивідуальних підходів.

Розглядаючи загрози інформаційній безпеці дитини, ми торкнулися лише тієї частини існуючих викликів, де дитина є споживачем інформації та інформаційного продукту. Існує й ряд інших загроз, що виникають через неналежний захист дитиною її конфіденціальною інформації, ризики у сфері комунікації з використанням сучасних технологій, “цифрова нерівність” серед дітей та інше.

Немає сумнівів у тому, що дитина, будучи найактивнішим учасником суспільних відносин в інформаційній сфері, є найбільш незахищеним їх суб’єктом в силу вікового онтогенезу та підвищеної вікової інформаційної віктимності. Вона потребує особливого захисту з боку держави. Усі наявні ризики та загрози інформаційного простору дитини необхідно розглядати з врахуванням її віку, характерних для нього психофізичних особливостей розвитку та етапів соціального становлення. Прогнозування інформаційних викликів та загроз є вкрай важливим елементом забезпечення інформаційної безпеки дитини, яка знаходиться в процесі дорослішання, тобто лише набуває статусу суб’єкта інформаційних відносин повною мірою, проходячи поступові етапи від об’єкта соціального впливу, у тому числі інформаційного, до повноцінного суб’єкта суспільних відносин.

#### **Висновки.**

Чим швидше розвиваються технології в інформаційному суспільстві, тим інтенсивніше з’являються нові загрози інформаційній безпеці. Чим більше залучена людина до використання інформаційно-комунікаційних технологій, тим більше вона незахищена в інформаційній сфері. Загрози інформаційній безпеці видозмінюються разом із трансформаційними процесами у суспільстві. Не існує на сьогодні єдиної уніфікованої класифікації інформаційних загроз. Вона залежить від мети та методів наукового пізнання. З точки зору убезпечення дитини в інформаційному просторі класифікація дозволила б не лише впорядкувати понятійно-категоріальний апарат інформаційного права, але й допомогла б заздалегідь виявляти та локалізувати інформаційні загрози. Це дозволило б превентивно убезпечувати інформаційний простір дитини за рахунок системи раннього моніторингу та реагування. Досконало вивчені інформаційні загрози спроектовані на уразливість дитини в інформаційній сфері, з врахуванням її вікового онтогенезу, виявили б слабкі місця в системі інформаційної безпеки дитини на кожному з етапів її дорослішання. Це дало б можливість побудувати модель інформаційних ризиків для дитини на всіх етапах її індивідуального та суспільного становлення. Маючи таку модель, було б зрозуміло, яких саме організаційних та правових заходів мусить вжити держава для убезпечення дитини в інформаційному просторі на всіх стадіях її дорослішання: від об’єкта соціального впливу до повноцінного суб’єкта суспільних відносин.

Поняття загроз інформаційній безпеці в контексті розгляду убезпечення дитини в інформаційному просторі та забезпечення її інформаційної безпеки слід трактувати як сукупність умов, факторів та явищ, під дією яких можливе порушення стану інформаційної безпеки дитини, її психофізичного стану, або створення небезпеки його життєво важливим інтересам.



**Використана література**

1. Конституція України : Закон від 28.06.96 р. № 254к/96-ВР – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80>
2. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.03 р. № 964-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
3. Савінова Н.А. Правове забезпечення соціальної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства / Н.А. Савінова, А.О. Ярошенко, Л.А. Литва. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 270 с.
4. Савінова Н.А. Кримінально-правова політика та убезпечення інформаційного суспільства в Україні : монографія / Н.А. Савінова. – К. : Ред. журн. “Право України” ; – Х. : Право, 2013. – 292 с.
5. Горбулін В.П. Засади національної безпеки України : підручник / В.П. Горбулін, А.Б. Качинський. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 272 с.
6. Фурашев В.М. Про деякі принципові моменти у сфері інформаційної безпеки / В.М. Фурашев : матеріали XV Международной научно-практической конференции ИТБ-2015 [“Информационные технологии и безопасность”]. – К. : ИПРИ НАН Украины, 2015. – 250 с.
7. Фурашев В.М. Державно-правові проблеми інформаційної безпеки людини і суспільства в умовах інтеграції України у світовий інформаційний простір / В.М. Фурашев : матеріали наук.-практ. конференції [“Запобігання новим викликам і загрозам інформаційній безпеці України : правові аспекти”], (6 жовтня 2016 р., м. Київ) / НТУУ “КПІ ім. Ігоря Сікорського”; упоряд. В.М. Фурашев. – К. : Вид-во “Політехніка”, 2016. – 204 с.
8. Золотар О.О. Загрози інформаційній безпеці людини // Правова інформатика. – № 2(42)/2014. – С. 70-79.
9. Горбулін В.П. Інформаційні операції та безпека суспільства, загрози, протидія, моделювання : монографія / В.П. Горбулін, О. Г. Додонов, Д. В. Ланде ; ІПНБ при РНБОУ. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 164 с.
10. Манжук І.В. Інформаційна безпека держави: поняття сучасні загрози / : зб. матер. наук.-практ. конф. [“Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави”], (19 березня 2015 р., м. Київ). – К. : Центр навчальних, наукових та періодичних видань НА СБУ України, 2015. – 512 с.
11. Погребняк А.В. Технології комп’ютерної безпеки. – Кн. 3 / А.В. Погребняк. – Рівне, 2011. – 117 с.
12. Соснін О.В. Інформаційна політика України : проблеми розбудови електронних ресурсів. – Режим доступу : <http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama>
13. Корж І.Ф. Проблемні аспекти забезпечення безпеки людини, суспільства, держави ; матеріали XV Международной научно-практической конференции ИТБ-2015 [“Информационные технологии и безопасность”]. – К. : ИПРИ НАН Украины, 2015. – 250 с.
14. Арістова І.В. Інформаційна безпека людини як споживача телекомунікаційних послуг: монографія / І.В. Арістова, Д.В. Сулацький. – К. : Ред журн. “Право України” ; – Х. : Право, 2013. – 184 с.
15. Олійник О.В. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки в Україні // Право і суспільство. – 2012. – № 3. – С. 132-137.
16. Баранов О.А. Базові принципи інформаційного права – забезпечення інформаційної безпеки : зб. матер. наук.-практ. конф. [“Запобігання новим викликам і загрозам інформаційній безпеці України : правові аспекти ”], (6 жовтня 2016 р., м. Київ) / НТУУ “КПІ ім. Ігоря Сікорського”; упоряд. В.М. Фурашев. – К. : Вид-во “Політехніка”, 2016. – 204 с.
17. Кормич Б.А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : дис. на здобуття наук. ступеня д.ю.н. за спец. 12.00.07 / Борис Анатолійович Кормич. – Харків : НУВС, 2004. – 427 с.
18. Прибутько П.С. Інформаційні впливи : роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах / П.С. Прибутько, І.Б. Лук’янець. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2007. – 252 с.

19. Брайант Д. Основы воздействия СМИ / Д. Брайант, С. Томпсон. – М.-К., 2004. – 424 с.
20. Петрунько О.В. Діти і медіа : соціалізація в агресивному медіасередовищі : монографія. – Полтава : ТОВ НВП “Укрпромторгсервіс”, 2010. – 480 с.
21. Брижко В. е-боротьба в інформаційних війнах та інформаційне право : монографія / В. Брижко, М. Швець ; за ред. М. Швеця. – К. : ТОВ “ПанТот”, 2007. – 218 с.
22. Назаров М.М. Массовая коммуникация в современном мире : методология анализа и практика исследований / М.М. Назаров. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 240 с.
23. Фролов П.Д. Критерії експертної оцінки впливу інформації з елементами насильства, жахів та порнографії на дитячу, підліткову і юнацьку психіку / Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей. – К. : ТОВ “Міленіум”, 2003. – Вип. 7 (10). – С. 162-173.
24. Петрунько О.В. Психологічні захисти від деструктивного медіавпливу / Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 101. – С. 201-205.
25. Николас Дж. Карр. Пустышка. Что Интернет делает с нашими мозгами. – (The Shallows: What the Internet is Doing to Our Brains ; переводчик Павел Миронов). – СПб. : BestBusinessBooks, 2012. – 256 с.
26. McLuhan : Hot & Cool. – Signet Books. – NY : The New American Library Inc., 1967. – С. 286.
27. Медиа-насилие: детям прививают страсть к убийству. Интервью с полковником Дэвидом Гроссманом ; [перевод Т. Шишовой]. – Режим доступа : <http://www.pravoslavie.ru/jurnal/783.htm>

~~~~~ \* \* \* ~~~~~